

<https://helda.helsinki.fi>

Avioliitto Plutarkhoksella ja Uudessa testamentissa

Asikainen, Susanna

2012

Asikainen , S 2012 , ' Avioliitto Plutarkhoksella ja Uudessa testamentissa ' , Teologinen
Aikakauskirja , Vuosikerta. 117 , Nro 2 , Sivut 120-131 .

<http://hdl.handle.net/10138/267632>

unspecified
publishedVersion

Downloaded from Helda, University of Helsinki institutional repository.

This is an electronic reprint of the original article.

This reprint may differ from the original in pagination and typographic detail.

Please cite the original version.

Avioliitto Plutarkhoksella ja Uudessa testamentissa

Antiikin Kreikassa ja Roomassa oli erilaisia mielipiteitä avioliitosta. Esimerkiksi Thales ja Epikuros väheksyivät avioliittoa.¹ Platon ja Aristoteles sen sijaan käsittelivät avioliittoa osana esityksiään ihanteellisesta yhteiskunnasta. Myös Ksenofon ja kyynis-stoalainen traditio suhtautuivat avioliittoon positiivisesti.² Stoalaisten mukaan avioliiton tarkoitus oli lasten saaminen, mutta Musonius painotti myös avioliiton tunnepuolta.³ Filosofit antoivat myös ohjeita puolison valintaan. Foucault tulee siihen tulokseen, että ajanlaskun alussa ”avioliitossa elämisen taitoa pohdittiin ja määriteltiin useissa tärkeissä teksteissä uudella tavalla.”⁴ Uuden testamentin kirjoittajat eivät olleet poikkeus, vaan hekin käsittelivät avioliittoa teksteissään.

Tässä artikkelissa vertailen varhaiskristittyjen ja yhden antiikin kirjoittajan, Plutarkhoksen, mielipiteitä avioliitosta. Varhaiskristittyjen teksteistä avioliitosta puhutaan erityisesti Paavalin aidoissa kirjeissä. Käsittelen myös muiden Uuden testamentin tekstien ja apostolisten isien mainintoja avioliitosta. Plutarkhos on hyvä vertailukohta Uuteen testamenttiin, sillä hänen teoksensa on kirjoitettu suunnilleen samoihin aikoihin Uuden testamentin myöhäisimpien kirjoitusten kanssa. Uuden testamentin ja Plutarkhoksen välillä on nähty yhtäläisyyksiä, jotkut tutkijat ovat jopa ehdottaneet kirjallista riippuvuussuhdetta. Tämä ei kuitenkaan ole todennäköistä, vaan samankaltaisuudet ovat

selitettävissä yhteisillä traditioilla ja yhteisillä eettisillä kiinnostuksen kohteilla.⁵ Kathleen Wickerin mukaan Plutarkhoksen ja Uuden testamentin vertailu on mielekästä, koska niillä on samanlainen eettinen sanasto ja pareneettinen tarkoitus ja koska ne on osoitettu tietyn filosofisen tai uskonnollisen ryhmän jäsenille.⁶

PLUTARKHOKSEN NÄKEMYS AVIOLIITOSTA

Suurin osa Plutarkhoksen ohjeista avioparille löytyy *Neuvoja vastanaineille* -teoksesta. Teos on kirjoitettu kahdelle Plutarkhoksen ystävälle ja oppilaalle, Pollianokselle ja Eurydikelle. Plutarkhos eroaa muista avioliitosta kirjoittaneista filosofeista. Esimerkiksi stoalaiset kirjoittajat käsittelivät avioliittoa yhteiskunnan kannalta. Plutarkhos sen sijaan keskittyy yksilöön.⁷ Vaikka teoksen ohjeet on osoitettu yksilöille, ne ovat siitä huolimatta yleispäteviä.

Plutarkhoksen *Neuvoja vastanaineille* -teoksesta voi päätellä, että Plutarkhoksen näkemys avioliitosta oli positiivinen. Kaikkien antiikin filosofien asenne avioliittoa kohtaan ei ollut yhtä myönteinen. Myös Plutarkhos tietää, että ihmisillä oli eriäviä mielipiteitä avioliitosta. Sen tähden hän perusteleekin teoksensa arvoa sen johdannossa:

Filosofiassa, johon sisältyy monia hienoja aiheita, avioliitto ei ole sen vähemmän arvoinen kuin muutkaan, koska

kietomalla pauloihinsa elämänkumppanuuteen astuvat filosofia tekee puoliset sopuiksi ja lempeiksi toisilleen. (*Neuvoja johdanto*).⁸

Neuvoja vastanaineille on avioparille osoitettu kirjoitus, joten sen voi olettaakin lähestyvän avioliittoa positiivisesti. Plutarkhoksen mielipide ei kuitenkaan johdu pelkästään teoksen luonteesta. Tämä tulee selväksi Plutarkhoksen toisesta teoksesta, *Rakkaudesta*. Tämän teoksen tarkoituksena on perustella, miksi miehen ja naisen välinen avioliitto on parempi kuin homoeroottinen poikarakkaus.

Rakkaudesta-teoksen kehyskertomuksessa Ismenodora-niminen nuori, rikas leski suunnittelee avioliittoa ystävättärensä pojalle, Bakkhonille. Ajan kuluessa hän rakastuu poikaan itse ja aikoo mennä tämän kanssa naimisiin. Poika kuitenkin epäröi ja kysyy neuvoja ystäviltään, Peisiaalta ja Anthemionilta. Peisias kannattaa poikarakkautta, Anthemion puolestaan avioliittoa. Plutarkhoksesta tulee heidän kiistansa ratkaisija.

Antiikin aviopuolison valintaa käsittelevässä kirjallisuudessa kehoitettiin yleensä valitsemaan vaimo muiden syiden kuin rikkauden, syntyperän ja ulkonäön perusteella. Syynä oli se, että rikas vaimo saattaisi dominoida miestä. Teoksessa Ismenodoralla on juuri nämä vältettävät ominaisuudet. Ismenodora myös rikkoo naisellisen häveliäisyyden rajoja suunnittelemalla avioliittoa nuoremman miehen kanssa. Ismenodoran sanotaankin olevan dominoivan ja vahvemman maineessa (*Rakkaudesta* 7). Protogenes toteaa: ”Jos hänellä on häpyä ja kunniallisuutta, istukoon nätisti kotonaan vakavasti otettavia kosijoita odottamassa. Miehen lienee lupa lähteä pakoon ja inhota naista, joka tunnustaa rakkautensa, jottei saa avioliittonsa pohjaksi moista itsehillinnän puutetta” (*Rakkaudesta* 8).

Foucault’n mukaan dialogissa naisen hahmo on tärkeä. Häntä kuvaillaan samoilla ominaisuuksilla kuin pederastista rakastajaa. Bakkhon onkin valitsemassa saman rakkauden kahden eri muodon väliltä. Ainoa ero on, että toisessa tapauksessa kyseessä on naisen ja toisessa miehen rakkaus.⁹ Pederastit väittivät, että ystävyyttä voi olla ainoastaan miesten välillä. Plutarkhoksen mukaan kuitenkin myös aviopuolisoiden välillä voi olla ystävyyttä. Avioliit-

toon kuuluvat molemminpuolinen hyväätarkeitavuus (εὖνοια), yhteenkuuluvuus ja yhtenäisyys, sekä molemminpuolinen siveys (σωφροσύνη), joka saa puoliset luopumaan muista suhteista. Poikarakkaus sen sijaan on epätädellistä, koska siitä puuttuu vastavuoroinen ja symmetrinen rakastaminen.¹⁰ Esittämällä näin kärjistetyn esimerkin Plutarkhos voi päätyä tulokseen, että heteroseksuaalinen avioliitto on parempi. Teos päättyykin Bakkhonin ja Ismenodoran häihin.

Kaikkia *Rakkaudesta*-teoksessa esitettyjä väitteitä ei voida ottaa kirjaimellisesti, vaan teoksen retoriikka on huomioitava ennen kuin sitä voidaan käyttää selittämään Plutarkhoksen näkemyksiä. Plutarkhos joutuu turvautumaan retoriseen liioitteiluun puolustaakseen oma näkökantaansa. Liioittelusta huolimatta *Rakkaudesta*-teos osoittaa Plutarkhoksen arvostaneen avioliittoa. Retoriikka on otettava huomioon myös *Neuvoja vastanaineille* -teosta tulkittaessa. *Neuvoja vastanaineille* noudattaa avioliittoa käsittelevien esitelmien yleisiä konventioita, kun taas *Rakkaudesta*-teos tarvitsee tuekseen erityisiä argumentteja voidakseen perustella väitteensä.¹¹

Goesslerin mukaan Plutarkhoksen avioliittonäkemyksen lähteinä olivat traditionaaliset tutkielmat aiheesta, ajan yleinen vaikutus ja hänen oma hyvä avioliittonsa.¹² Myös Nikolaidis korostaa Plutarkhoksen oman onnellisen avioliiton vaikutusta hänen näkemyksiinsä.¹³ Pomeroy toteaa kuitenkin,

- 1 Thaleesta: Plutarkhos *Pöytäpuheita* 654C; Epikuroksesta: Diogenes Laertius 10.119.
- 2 Yarbrough 1985, 32–34.
- 3 Osiek & Balch 1997, 63.
- 4 Foucault 1998, 383.
- 5 Plutarkhoksen ja Uuden testamentin suhteesta esim. Betz 1978, 8; Barrow 1967, 99.
- 6 Wicker 1975, 141.
- 7 Nikolaidis 1997, 51.
- 8 *Neuvoja vastanaineille* ja *Rakkaudesta*-teoksien lainaukset seuraavat Sirosen & Vesterisen käännöstä. Lainaukset apostolisten isien teksteistä noudattavat Koskenniemen suomennosta.
- 9 Foucault 1998, 415–417.
- 10 Foucault 1998, 422–426.
- 11 Harries 1998, 190.
- 12 Goessler 1962, 68; 1999, 115.
- 13 Nikolaidis 1997, 53.

ettei meillä ole Plutarkhoksen vaimon arviota avioliitosta.¹⁴ Totuutta Plutarkhoksen oman avioliiton luonteesta ei siis pystytä tietämään, mutta Plutarkhoksen myönteisestä asenteesta avioliittoon voita- neen päätellä, että ainakin Plutarkhoksen itsensä mielestä hänen omassa avioliitossaan ei ollut moittimista. Myös Plutarkhoksen teoksesta *Lohdutuskirje vaimolleni* heijastuu aviopuolisoiden hyvä suhde. Koska kirje on julkaistu, siinä heijastuu retoriikan käyttö: Plutarkhos haluaa esittää avioliittonsa ihan- teellisenä. Kirjeen retoriikasta huolimatta Plutarkhos kirjoittaa avoimesti avioliitostaan ja tunteistaan kuollutta tytärtään kohtaan. Tästäkin teoksesta käy selväksi, että Plutarkhoksen asenne perhe-elämää kohtaan oli myönteinen.

Aviopuolison valinta

Useat antiikin kirjoittajat antoivat ohjeistusta puolison valintaan. Heidän mukaansa puolisoa valitta- essa ei saanut katsoa rahoihin tai ulkonäköön, vaan tulevan puolison luonteeseen. *Rakkaudesta*-teok- sessa Plutarkhos esittää, ettei avioliitto rikkaan ja kauniin naisen kanssa ole ehdottomasti vältettävää. Myöskään ikä ei ole ongelma, kunhan molemmat pystyvät lisääntymään. Teoksessaan *Neuvoja vas- tanaineille* Plutarkhos antaa traditionaalisempia ohjeita aviopuolison valintaan. Avioliittoa ei tule solmia naisen ulkonäön tai myötäjäisten suuruuden perusteella, vaan tärkeämpää on, että tulevan puo- lison kanssa voi elää mukavasti (*Neuvoja* 23, 24). Aviopuolison valintaa koskevat ohjeet on osoitettu miehelle, sillä mies oli antiikin aikana se, joka valitsi aviopuolison. *Neuvojen* traditionaalisemmat ohjeet kuvastanevat paremmin Plutarkhoksen todellista asennetta kuin hänen *Rakkaudesta*-teoksessa esittä- mänsä mielipiteet. Teos ei kuitenkaan keskity kovin paljon puolison valintaan vaikuttaviin seikkoihin, sillä se on osoitettu avioparille. Ohjeissa keskitytään enemmän siihen, miten kumpikin voi olla ihanteel- linen puoliso.

Aviollinen uskottomuus

Plutarkhos neuvo molempia puolisoita pidättäy- tymään avioliiton ulkopuolisista suhteista (*Neuvoja* 42). Hän ei kuitenkaan käsittele naisen uskotto- muutta tarkemmin, vaan pitää itsestään selvänä,

että nainen on uskollinen miehelleen. Miehen us- kottomuutta koskien Plutarkhos antaa ohjeita sekä vaimolle että miehelle. Vaimoa Plutarkhos neuvo, ettei tämän tulisi suuttua puolison uskottomuudesta, sillä se johtuu miehen heikkoudestaan. Tässä Plutarkhos eroaa antiikin yleisistä stereotyyppioista, joiden mukaan nainen oli sukupuolisesti tyydyttä- mätön ja heikko osapuoli.¹⁵ Plutarkhos myöntää, että myös mies voi olla heikko.

Persian kuninkaiden aviovaimot istuvat illallisella näiden vierellä ja syövät heidän seurassaan. Jos kuninkaat halua- vat ilotella ja humaltua, he lähettävät vaimonsa pois ja kut- suvat sisään soittajatytöt ja jalkavaimot. Tässä he toimivat oikein, kun eivät tee aviovaimojaan osallisiksi juopunei- siin irstailuihinsa (συνακολασταίνειν καὶ παραινέειν). Jos siis mies yksityiselämässään on niin heikkoluonteinen (ἀκρατής) ettei pysty hillitsemään himojaan ja hairah- tuu suhteeseen rakastajattaren tai palvelijattaren kanssa, vaimon ei pidä suuttua ja katkeroitua vaan järkeillä, että kunnioituksesta häntä kohtaan mies jakaa huikentelevai- suutensa ja juopon irstailunsa (παραινίας καὶ ἀκολασίας καὶ ὕβρεως) toisen naisen kanssa. (*Neuvoja* 16.)

Vaikka Plutarkhos ei tuomitsekaan miehen us- kottomuutta, hänen käyttämistään sanonnoista voi selvästi nähdä, ettei miehen uskottomuus ole hyväksyttävää. Plutarkhos puhuu ”juopuneista irstailuista” ja miehen ”heikkoluonteisuudesta”. Uskot- tomuus ei siis Plutarkhoksen mukaan ole miehelle- kään hyväksyttävää, mutta vaimon tulisi kuitenkin antaa se anteeksi. Jos mies ei kykene olemaan ilman suhteita muihin naisiin, hänen tulisi kuitenkin olla hienotunteinen vaimoaan kohtaan.

Plutarkhoksen antama syy sille, miksi uskotto- muus on väärin, oli antiikin aikana erikoislaatuinen. Esimerkiksi Musoniuksen mukaan uskottomuus loukkasi miestä itseään, koska se osoitti miehen itsehillinnän puutteen (*Seksuaalisesta tyydytyksestä*). Myös Plutarkhoksen mukaan uskottomuus johtuu itsehillinnän puutteesta. Plutarkhos ei kuitenkaan vetoa siihen, että uskottomuus vahingoittaa mies- tä itseään. Sen sijaan Plutarkhoksen mukaan us- kottomuus on väärin (ἄδικον), koska se aiheuttaa ”murhetta ja epätoivoa” (λυπεῖν καὶ συνταράττειν) vaimolle.

Sanotaan, että kissat menevät suunniltaan hajuvesien tuoksusta. Jos naiset samalla lailla villiintyisivät ja hullaantuisivat hajuvesistä, olisi kauheata, jos miehet eivät pidättäytyisi niiden käyttämisestä, vaan oman hetkellisen nautintonsa takia olisivat piittaamatta vaimojensa kärsimyksestä. Sikäli kun naisilla on tällaisia koettelemuksia, jotka eivät johdu miesten tuoksuista vaan seurustelusta muiden naisten kanssa, ei ole oikein vähäisen nautinnon takia tuottaa naisille niin suurta murhetta ja epätoivoa. Mehiläiset näyttävät ärsyntyvän ja käyvän kiukkuisiksi, jos mehiläishoitaja on ollut naisen kanssa, ja vastaavasti naisia pitää lähestyä nuhteettomana ja puhtaana seurustelusta muiden kanssa. (*Neuvoja* 44.)

Neuvon lopusta voisi kuitenkin saada sellaisen käsityksen, että Plutarkhos neuvoa miestä pidättäytymästä avioliiton ulkopuolisista suhteista ainoastaan juuri ennen kuin hän lähestyy seksuaalisesti vaimoaan. Muuten uskottomuus olisi sallittua.¹⁶ Plutarkhos käyttää kuitenkin niin voimakasta kieltä kutsuessaan uskottomuutta vääryydeksi, ettei tämä tulkinta ole todennäköinen.

Aikaisemmin klassisen ajan Kreikassa ei ollut molemminpuolisen uskollisuuden vaatimusta, vaan miehen oli hyväksyttävä käyttää prostituoitujen palveluja. Foucault'n mukaan Plutarkhoksen aikana miehen avioliiton ulkopuoliset suhteet eivät enää ole hyväksytty seuraus hänen ylempi-arvoisesta asemastaan, vaan ne johtuvat miehen heikkoudesta, jota oli rajoitettava. Toisaalta vaikka Plutarkhos tuomitseekin avioliiton ulkopuolisen seksin, avioliittoon kuuluu myös myönnetyksiä. Miehen uskottomuus on väärin, muttei kovin merkityksellistä.¹⁷

Plutarkhoksen hiukan ristiriitaiseksi jäävässä näkemyksessä saattaakin olla kyse ihanteen ja todellisuuden ristiriidasta. Ihanteellista olisi, jos mies olisi uskollinen vaimolleen. Tämä ei kuitenkaan ole käytännössä aina mahdollista miehen heikkoudesta johtuen. Plutarkhos eroaa kuitenkin selvästi varhaisemmista antiikin kirjoittajista, jotka pitivät miehen oikeutta avioliiton ulkopuolisiin suhteisiin itsensä selvyytenä, kunhan mies ei loukannut ketään toista miestä. Plutarkhos kiinnittää erityistä huomiota vaimoon henkilönä, jota miehen avioliiton ulkopuoliset suhteet satuttavat.

Avioero

Avioliittoa käsittelevissä teksteissään Plutarkhos ei kiinnitä juurikaan huomiota mahdolliseen avioeroon mutta korostaa kuitenkin jatkuvasti avioliiton harmonisuutta. Avioero mainitaan *Neuvoja vatsanaineille* -teoksessa kaksi kertaa, toisella kerralla naisen, toisella miehen tapauksessa. Plutarkhoksen aikana myös naisen oli mahdollista ottaa avioero, minkä Plutarkhos ottaa myös huomioon. Hän suhtautuu tähän mahdollisuuteen kuitenkin kielteisesti ja neuvoa vaimoa harkitsemaan avioeroa uudelleen (*Neuvoja* 41).

Myös miehen tekemää aloitetta avioeroon Plutarkhos käsittelee naisen kannalta. Vaimon ei tule luottaa varallisuuteensa tai muihin ulkoisiin asioihin, vaan hänen on oltava jokapäiväisessä elämässään lempeä, ettei hän antaisi miehelleen syytä eroon (*Neuvoja* 22). Plutarkhos näyttää siis ajattelevan, että naisen tehtävänä on käyttäytyä niin, ettei tämä anna miehelle syytä avioeroon. Nikolaidiksen mukaan Plutarkhos suhtautuu kuitenkin torjuvasti myös miehen avioeroon.¹⁸

Kirjoituksessaan *Roomalaisia kysymyksiä* Plutarkhos käsittelee roomalaisiin häihin liittyviä tapoja ja tulkitsee niiden kieltävän avioeron. Roomalaiset esimerkiksi jakavat morsiamen hiukset miekalla, koska ainoastaan rauta voi jakaa pariskunnan (285B–D). Morsian koskettaa tulta ja vettä, koska pariskunnan tulee kestää mikä tahansa kohtalo yhdessä (263D–E). Roomalainen morsian kannetaan kynnyksen yli, koska hänen ei tule jättää kotiaan (271D). Nikolaidis mainitsee esimerkkinä myös Alkibiadeen elämäkerran. Plutarkhos kertoo, kuinka Alkibiadeen vaimo Hipparete yrittää hakea avioeroa miehestään, mutta Alkibiades estää avioeron kantamalla vaimonsa pois ennen kuin tämä ehtii esittää

14 Pomeroy 1999, 44.

15 Just 1989, 158.

16 Näin kohdan tulkitsee Yarbrough 1985, 58.

17 Foucault 1998, 402–403.

18 Nikolaidis 1997, 58–62. Perustelunaan hän tuo esiin useita Roomalaisten kysymysten kohtia.

asiansa arkontille. Plutarkhoksen mukaan tässä ei ole mitään ongelmallista, sillä ”lakihan näyttää velvoittavan avioeroa anovan astumaan julkisuuteen, jotta mies saisi tilaisuuden sopia hänen kanssaan ja taivuttaa hänet jatkamaan yhdessä oloa”.¹⁹ Naisella ei kuitenkaan ole samanlaista mahdollisuutta yrittää taivuttaa miestänsä. Avioliitto siis pelastuu vaimon kustannuksella. Tätä ei Nikolaidiksen mukaan pitäisi kuitenkaan tulkita niin, että Plutarkhos olisi tunteeton naisten asemaa kohtaan.²⁰ Vaikka Nikolaidis mainitsee nämä kohdat esimerkkinä Plutarkhoksen kielteisestä suhtautumisesta miesten avioeroon, kohdissa on tosiasiaa kyse naisten aloitteesta avioeroon.

Nikolaidis mainitsee myös Plutarkhoksen suhtautuneen kielteisesti Romuluksen avioerolakeihin. Näiden lakien mukaan nainen ei saanut ottaa avioeroa miehestään mistään syystä. Mies taas saattoi erota vaimostaan noituuden, lasten vaihtamisen ja aviorikoksen takia. Muista syystä vaimonsa jättävä mies joutuu antamaan puolet omaisuudesta vaimolleen ja pyhittämään toisen puolen Demeterille (*Romulus* 22.3). Plutarkhos kyllä kutsuu tätä lakia ankaraksi (σφοδρός), mutta kohdasta ei käy ilmi, viittaako Plutarkhos tällä siihen, että vaimo ei saa ottaa avioeroa, vai siihen, että mies saa ottaa avioeron ainoastaan mainituista syistä. Joka tapauksessa Plutarkhos on kiinnostuneempi tuomitsemaan naisen avioeron. Miehen aloitetta avioeroon Plutarkhos ei missään kohdassa selväsanaisesti tuomitse.

Plutarkhos kuitenkin korostaa moneen kertaan avioparin tarvetta jakaa kaikki keskenään. Avioparin pitää sulautua toisiinsa niin kuin viini veteen (*Neuvoja* 20; vrt. myös *Rakkaudesta* 24). Tätä täydellistä yhteensulautumista ei voida purkaa.²¹

UUDEN TESTAMENTIN JA APOSTOLISTEN ISIEN NÄKEMYKSET AVIOLIITOSTA

Varhaisin avioliittoa koskeva kristillinen opetus on peräisin Paavalilta, jonka avioliitto-opetus löytyy suurimmaksi osaksi Ensimmäisen korinttilaiskirjeen luvusta 7. Tämän luvun tulkitsemiseen liittyy kuitenkin suuria ongelmia. Paavalin opetus ei välttämättä ole yleispätevää, koska se on vastaus korinttilaisten lähettämään kirjeeseen ja liittyy suoraan Korintin seurakunnan sisäisiin ongelmiin. Lisäksi

Korintin sosiaalisen tilanteen rekonstruointi pelkästään Paavalin kirjeen tietojen perusteella on vaikeaa. Sen perusteella, millaiseksi seurakunnassa esiintyvät ongelmat ymmärretään, voidaan Paavalin lausumista tehdä eri suuntiin meneviä johtopäätöksiä. Tutkijoiden tulkinnat Paavalin avioliitonäkemyksestä poikkeavatkin melkoisesti toisistaan. Joidenkin tutkijoiden mukaan Paavali on sitä mieltä, että avioliitto on ainoastaan varokeino haureutta vastaan. Toisten tutkijoiden mukaan Paavali suhtautuu avioliittoon myönteisesti.

Ensimmäisestä korinttilaiskirjeestä käy selväksi, että seurakunnassa on vakavia ongelmia. Jo kirjeen alussa Paavali ottaa kantaa korinttilaisten puoluekiistoihin. Korinttilaiset ovat kyseenalaistaneet Paavalin arvovalan, joten Paavali ei voi antaa heille suoria määräyksiä vaan joutuu turvautumaan suostutteluun. Hänen ilmaisunsa eivät ole auktoritatiivisia.²² Tästä huolimatta Paavali sanoo, että hän uskoo mielipiteensä olevan pätevä, sillä hänelläkin on Jumalan Henki (1. Kor. 7:40). Siitä, millaisia avioliittoa koskevat ongelmat olivat ja minkälainen ryhmä ne aiheutti, on erilaisia käsityksiä.²³

Korinttilaiskirjeen viidennessä ja kuudennessa luvussa Paavali käsittelee Korintin seurakunnassa tapahtuneita seksuaalimoraalin rikkeitä. Seitsemännän luvun avioliitto-opetus seuraa heti tämän jälkeen, joten se liittyy suoraan Korintin tilanteeseen. Paavali sanoo, että jokaisen miehen ja naisen tulisi elää oman puolisonsa kanssa ”haureuden välttämiseksi” (1. Kor. 7:2). Witheringtonin mukaan haureuden estäminen ei ole ainoa syy, miksi Paavali kannattaa avioliittoa.²⁴ Jaksossa ei myöskään perustella avioliittoa vaan seksin harjoittamista avioliitossa.²⁵ Haureuden vastustaminen on kuitenkin ainoa syy, jonka Paavali avioliitolle antaa.

Avioliitto ei Paavalin mukaan ole kristitylle paras ratkaisu. Näkemyksensä perusteluksi Paavali vetoaa ajan lyhytyteen (1. Kor. 7:29). Paavalin mukaan naimaton pystyy paremmin keskittymään Jumalan palvelemiseen (jakeet 32–35.) Heti perään Paavali kuitenkin tekee myönnytyksen ja antaa avioliittoon haluaville luvan siihen. Yarbrough’n mukaan Paavali piti avioliittoa taakkana, muttei kuitenkaan halunnut kieltää sitä absoluuttisesti, vaan antoi naimattomille luvan mennä halutessaan naimisiin.²⁶

Dorcas Gordonin mukaan Paavali antaa naimattomuudesta erilaiset ohjeet naiselle ja miehelle. Miehelle sanotaan, että naimattomuus johtaa Jumalan palvelemiseen kun taas naimisissa oleva on jakautunut kahtaalle. Kumpaakaan näistä ei sanota naiselle.²⁷ Gordon ei kuitenkaan ota huomioon, että naisen kohdalla Paavali vain ilmaisee asian eri sanoilla. Naimaton mies huolehtii siitä ”miten olisi Herralle mieliksi”, naimaton nainen puolestaan ”miten olisi ruumiiltaan ja hengeltään pyhä”. Kyseessä on sama asia hiukan eri näkökulmasta. Sekä naimisissa oleva mies että nainen miettivät, miten olisivat puolisolleen mieliksi. Naimisissa oleville naisille ei sanota, että he olisivat jakautuneet, mutta tämä on koko jakson valossa selvää. Naimattomat voivat keskittyä palvelemaan Herraa, kun taas naimisissa olevat ovat jakautuneet kahtaalle puolisonsa miellyttämisen ja Jumalaan keskittymisen välillä.

MacDonaldin mukaan Korintin ongelmat liittyivät nimenomaan naisiin. Hän esittää, että naiset olivat sitoutuneet askeettisuuteen ja siksi kieltäytyivät avioliitosta ja seksistä. MacDonaldin mukaan tämä näkyy Paavalin ohjeissa eronneille, leskille ja neitsyille.²⁸ Myös Gordonin mukaan naimisissa olevat naiset ovat vedonneet Paavalin naimattomuuteen kannattaessaan asketismia, kun taas toiset, joiden Gordon epäilee olevan miehiä, ovat vaatineet traditionaalisia rooleja.²⁹ Kuitenkin jos Paavali vastustaisi asketismia, hän luultavasti kehottaisi eronneita, neitsyitä ja leskiä menemään naimisiin. Nyt Paavali itse sanoo naimattomuuden olevan parempi vaihtoehto, mutta sallii myös naimisiinmenon. Eronneiden uuden avioliiton Paavali eksplisiittisesti kieltää. Neitsyistä annettua ohjetta ei lisäksi ole annettu nuorille naisille itselleen, vaan miehille, jotka epäroivät naimisiinmenoa. Jakson alussa Paavali siteeraa korinttilaisten iskulausetta, jossa nimenomaan todetaan, että ihmisen on hyvä olla koskematta naiseen.

Paavali siis kannatti naimattomuutta, mutta hyväksyi kuitenkin avioliiton sitä haluaville. Korintin tilanteessa se oli jopa parempi ratkaisu, koska se esti haureutta. Se, että Paavali ottaa naiset niin laajasti huomioon argumentoinnissaan, antaa syyn epäillä, että naisten askeettisuus oli osasyynä Korintin ongelmiin. Kuitenkin esimerkiksi MacDonaldin ja

Gordonin esittämä vastakkainasettelu askeettisten naisten ja heitä vastustavien miesten välillä on liian yksinkertaistava.

Muista Uuden testamentin kirjoituksista löytyy positiivisia näkemyksiä avioliitosta. Efesolaiskirjeessä esitetään, millainen ihanteellinen avioliitto on. Avioliitto on hierarkkinen suhde, mutta siihen kuuluu myös hellyys ja yksimielisyys.³⁰ Miehen ja naisen avioliitto heijastaa Kristuksen ja kirkon suhdetta (Ef. 5:24–27). Kirkolla on kosminen tehtävä tuoda julki Jumalan suunnitelma. Efesolaiskirjeen kuva avioliitosta on siis erityisen positiivinen. Pastoraalikirjeiden kirjoittaja puolestaan pitää avioliittoa välttämättömänä. Kirjoittajan pelkona on, että naimattomat naiset aiheuttavat paheksuntaa ei-kristityissä ja kääntyvät seuraamaan harhaoppeja. Nuorten naisten, myös leskien, tulisi kirjoittajan mielestä mennä naimisiin ja hoitaa kotia ja lapsia (1. Tim. 5:14–15).

Uudesta testamentista löytyy myös negatiivisempi kuva avioliitosta. Matteuksen evankeliumissa Jeesuksen avioerokieltoa seuraa jakso, jossa opetuslapset pitävät naimattomuutta parempana ratkaisuna, jos avioero kerran ei ole mahdollinen (Matt. 19:10–12). Matteus antaa Jeesuksen kuitenkin sanoa, ettei naimattomuus ole kaikkia ihmisiä varten. Tämä vaihtoehto on annettu vain joillekin ihmisille. Matteuksen mielipide naimattomuudesta on kuitenkin: ”joka voi sen valita, valitkoon”.

Uudessa testamentissa ei siis ole yhtä ainoaa näkemystä avioliitosta. Paavalin mielipide naimattomuuden paremmuudesta liittyy hänen eskatolo-

19 *Alkibiades* 8. Käännös Kalle Suuronen.

20 Nikolaidis 1997, 61.

21 Saman huomion tekee myös Foucault 1998, 393.

22 Gordon 1997, 18.

23 Molari (1996, 83–84) esittelee tutkijoiden eri näkemyksiä siitä, millaiset ryhmät ongelmien takana olivat.

24 Witherington 1989, 40; samoin Kuula 2002, 148.

25 Kuula 2002, 148.

26 Yarbrough 1985, 106.

27 Gordon 1997, 118.

28 MacDonald 2004, 169–171.

29 Gordon 1997, 120.

30 Osiek & MacDonald 2006, 120.

giseen näkemykseensä ajan lyhydestä. Avioliitto on kuitenkin sallittu niille, jotka eivät kykene pidättäytymään. Naimattomuus on Paavalin mukaan erityinen armolahja. Matteuksenkaan mukaan naimattomuutta ei ole tarkoitettu kaikille, vaan niille, jotka voivat sen valita. Efesolaiskirjeessä taas esiintyy korostetun positiivinen kuva avioliitosta.

Aviopuolison valinta

Aviopuolison valinnasta varhaiskristityt kirjoittajat ovat vaitonaisia. Paavalin mukaan:

Vaimo kuuluu yhteen miehensä kanssa niin kauan kuin tämä elää, mutta miehen kuoltua hän on vapaa menemään naimisiin kenen kanssa haluaa, kunhan se vain tapahtuu Herrassa (1. Kor. 7:39).

Tämän jakeen on tulkittu tarkoittavan, että uuden puolison on oltava kristitty.³¹ Ohje keskittyy puolison ominaisuuksien sijasta ryhmän rajoihin. Paavali antaa ohjeensa puolison valinnasta naiselle. Miesleskille tai naimattomille hän ei anna vastaavia ohjeita puolison valinnasta, mutta saman ohjeen voi olettaa pätevän heihinkin. Eronneille Paavali ei tietenkään anna ohjeita, koska hänen mukaansa eronneet eivät saa solmia uutta avioliittoa.

Myös Ignatioksen ohjeen on tulkittu tarkoittavan sitä, että puolison on oltava kristitty:

Niiden, jotka naivat ja jotka menevät miehelle, sopii liittyä yhteen piispan mielen mukaan, jotta solmittu liitto noudattaisi Herran mieltä eikä himoa (Ignatios Polykarpokselle 5:2).

Ignatios osoittaa ohjeensa molemmille osapuolille, sekä naiselle että miehelle. Toisin kuin Paavali, Ignatios korostaa, että avioliiton pitää olla piispan hyväksymä. Ignatios korostaa kaikissa kirjeissään seurakunnan alistumista piispan kontrolliin.

Seka-avioliitot

Avioliiton solmiminen kristityn puolison kanssa oli siis toivottavaa. Uudessa testamentissa annetaan kuitenkin ohjeita myös seka-avioliittoja koskien. Paavalin mukaan kristityn puolison ei tule ottaa eroa puolisoistaan, jos tämä suostuu elämään hänen

kanssaan (1. Kor. 7:12–16). Jos ei-uskova puoliso kuitenkin haluaa erota, siihen on suostuttava, sillä ”Jumala on kutsunut teidät elämään rauhassa” (1. Kor. 7:15). Paavali ottaa huomioon sen mahdollisuuden, että sekä naisella että miehellä voi olla ei-uskova puoliso. Tämä oli antiikin aikana erikoislaatuista, sillä yleensä vaimon odotettiin seuraavan miehensä uskontoa.

Antiikin aikana avioerossa lapset jäivät isänsä luokse. Gordon tulkitsee jakeen 1. Kor. 7:14 niin, että jos mies eroaa ei-uskovasta vaimostaan, lapset pysyisivät hänen luonaan ja pysyisivät puhtaina, kun taas naisen erotessa lapset jäisivät ei-uskovan isän luo ja heistä tulisi epäpuhtaita.³² Paavali ei kuitenkaan sano näin, vaan toteaa, että lapset ovat pyhiä, koska uskova puoliso pyhittää ei-uskovan puolisonsa. Sitä, miten lapsille käy erotilanteessa, Paavali ei lainkaan erittele.

Ensimmäisessä Pietarin kirjeessä annetaan ohjeita ei-uskovan puolison kanssa asuvalle vaimolle. Vaimojen tulee olla kuuliaisia, koska siten vaimo voi ehkä onnistua käännättämään ei-uskovan miehensä. Kellyn mukaan miehelle ei tarvinnut antaa ohjeita siitä, miten menetellä ei-uskovan vaimon kanssa, sillä perhe kääntyi miehen mukana uuteen uskoon.³³ Paavalin mukaan myös miehellä saattoi olla ei-uskova vaimo. Tämä tapa on voinut muuttua myöhemmin, sillä Ensimmäisen Pietarin kirjeen kirjoittaja olettaa, että kristityn miehen vaimo on myös kristitty, ”armon ja elämän perillinen”.

Seka-avioliitot olivat siis todellisuutta Uuden testamentin kirjoitusaikana ja vielä pitkään sen jälkeenkin. Kristityt kirjoittajat olivat kuitenkin sitä mieltä, että oli parempi, jos puolisoilla oli sama usko. Ensimmäisen Pietarin kirjeen kirjoittaja toivoi, että vaimo onnistuisi käännättämään miehensä. Myös jae 1. Kor. 7:16, jonka raamatunkäännös suomentaa ”mistä tiedät, voitko pelastaa miehesi/vaimosi”, on mahdollista tulkita myönteisesti: ”ehkä pystyt pelastamaan miehesi/vaimosi”.³⁴ Molari kysyy kuitenkin, miksi Paavali hyväksyisi seka-avioliittojen purkamisen, jos hän tarkoitti lauseen positiiviseksi.³⁵ Syy tähän on luultavasti se, että Paavali tietää seka-avioliittojen olevan hankalia ja aiheuttavan kitkaa puolisoitten välille. Tämän takia on parempi erota, jos pariskunta ei voi elää sopuisasti

yhdessä. Lisäksi Paavali ei hyväksy kristityn aloitetta eroon, mutta hyväksyy suostumisen ei-kristityn puolison aloitteeseen.

Aviollinen uskottomuus

Uuden testamentin aviollista uskottomuutta koskevissa kohdissa ei kiinnitetä huomiota siihen, miten uskottomuus vaikuttaa miehen ja vaimon väliseen suhteeseen. Matteus mainitsee ainoastaan, että vaimon uskottomuus antaa oikeuden avioeroon (Matt. 5:32, 19:9). Matteus ei puhu miehen uskottomuudesta.

Paavali puolestaan sanoo, ettei mies saa hyötyä toisen miehen kustannuksella (πλεονεκτέω; 1. Tess. 4:6). Yarbrough tulkitsee jakeen tarkoittavan aviorikosta.³⁶ Paavalin mukaan aviorikos ei loukkaa vaimoa, vaan toista miestä. Paavali mahdollisesti viittaa aviolliseen uskottomuuteen myös puhuesaan miehistä, jotka käyvät prostituoitujen luona (1. Kor. 6:12–20). Nämä miehet eivät välttämättä olleet naimattomia, sillä antiikin kulttuurissa miehelle oli hyväksyttyä käyttää prostituoitujen palveluja. Paavalin mukaan prostituoidusta tulee kuitenkin samaa ruumista miehen kanssa, ja tämä johtaa miehen ruumiin saastumiseen. Haureus on Paavalin mukaan ainoa synti, joka kohdistuu omaan ruumiiseen. Ruumis on Pyhän Hengen temppeli, eikä sitä siksi saa saastuttaa. Lisäksi kaikki seurakuntalaiset ovat samaa ruumista (1. Kor. 12:27), joten prostituoituun yhtyvä saastuttaa koko seurakuntayhteisön.

Myös Hermaan paimenessa kielletään aviorikos (Herm. 29). Kun mies saa tietää puolisonsa aviorikoksesta, hänen tulee erota puoliosastaan, muuten hän on osallinen tämän synnistä. Niin kauan kuin hän ei tiedä puolisonsa rikoksesta, hän ei ole tehnyt syntiä. Mies ei saa mennä uudelleen naimisiin, koska muuten hän syyllistyy aviorikokseen. Jos syntiä tehnyt puoliso katuu, hänet on otettava takaisin, muuten mies tekee syntiä. Katumismahdollisuuksia on Hermaan mukaan kuitenkin ainoastaan yksi.

Avioero

Evankeliumien avioliittoa koskeva opetus käsittelee ainoastaan kysymystä avioerosta. Markuksen evankeliumissa (Mark. 10:1–12) fariseukset kysyvät Jeesukselta, onko avioero lainkaan sallittu. Juuta-

laisessa keskustelussa avioero oli hyväksytty, mutta avioeron oikeuttavista syistä keskusteltiin. Jeesus eroaa juutalaisuudesta kieltämällä avioeron ehdotomasti. Käsky on luultavasti autenttinen, sillä se esiintyy niin synoptisessa traditiossa kuin Paavalilakin.³⁷ Markukselle tämä on kuitenkin myös yksi tavoista, jolla Jeesus kumoo Mooseksen lain.³⁸

Markus ottaa huomioon sen roomalaisessa maailmassa mahdollisen vaihtoehdon, että myös vaimo voi erota miehestään. Luultavasti Jeesuksen alkuperäinen avioerokielto on kieltänyt ainoastaan miestä ottamasta avioeroa. Luukas olisi siis säilyttänyt vanhemman muodon kuin Markus ja Paavali mainitessaan avioeron ottajana vain miehen (Luuk. 16:18).³⁹ Matteuksen evankeliumissa Jeesuksen avioero-opetus esiintyy kaksi kertaa (Matt. 5:31–32 ja 19:1–9). Molemmissa kohdissa Matteus lieventää Jeesuksen avioerokieltoa antamalla miehelle mahdollisuuden erota vaimostaan aviorikoksen (πορνεία) vuoksi. Eronnut nainen ei saa mennä uudelleen naimisiin, koska periaatteessa hän on vielä naimisissa aikaisemman miehensä kanssa. Myös mies, joka menee naimisiin eronneen naisen kanssa, tekee aviorikoksen, koska hän osallistuu naisen aviorikokseen.⁴⁰ Matteus myös muokkaa Markuksen evankeliumissa olevaa fariseusten esittämää kysymystä. Fariseukset eivät enää kysy, saako mies hylätä vaimonsa, vaan saako mies hylätä vaimonsa mistä syystä tahansa. Myös Matteuksen Jeesus vastaa vetoamalla Ensimmäisen Mooseksen kirjan

31 Witherington 1989, 39; Bruce 1971, 77; Robertson & Plummer 1999, 161.

32 Gordon 1997, 124.

33 Kelly 1969, 132.

34 Barrett 1973, 167; Bruce 1971, 70. Feen (1984, 305) mukaan Paavali jättää lauseen epäselväksi, koska ei tahdo ottaa kantaa asiaan.

35 Molari 1996, 121–122.

36 Yarbrough 1985, 76. Kohdan tulkinta on kuitenkin vaikeaa, koska jakeessa 4:4 mainittu ”astia” voi tarkoittaa vaimoa tai miestä itseään. Jakeen tulkinnasta tarkemmin esim. Asikainen 2008, 114–116.

37 Kuula 2002, 154.

38 Albright & Mann 1984, 225.

39 Fitzmyer 1985, 120.

40 Albright & Mann 1984, 65.

luomiskertomukseen, jonka mukaan aviopari on samaa lihaa. Tästä huolimatta Matteus hyväksyy avioeron aviorikostapauksessa. Nähtävästi aviorikos rikkoi Matteuksen mukaan sen yhteyden, joka avioparilla tuli olla.

Myös Paavali viittaa Jeesuksen opetukseen avioerosta (1. Kor. 7:10–11) ja Matteuksen tavoin Paavalikin lieventää kieltoa. Jos ei-uskova puoliso haluaa eron, kristityn tulee suostua siihen, vaikka myös ei-uskovan kanssa naimisissa olevan kristityn tulisi ensisijaisesti pyrkiä pysymään naimisissa (1. Kor. 7:12–16). Paavali ei erittele tilanteita, jolloin ero on sallittu kristittyjen puolisoitten välillä.

Eronnut nainen ei saa mennä uudelleen naimisiin. Korinttilaiskirjeessä Paavali ei kerro syytä tähän, mutta Roomalaiskirjeestä voidaan päätellä, että uuden avioliiton kiellon taustalla oleva syy on sama kuin evankeliumeissa: uudelleen naimisiin menevä puoliso on aviorikkoja (Room. 7:2–3). Vaikka Roomalaiskirjeen avioeron mainitseva jakso ei suoraan liity Paavalin avioliitto-opetukseen vaan hänen lakikäsitykseensä, sen voidaan juuri sen takia päätellä kuvastavan yleisemminkin Paavalin mielipidettä.

On silmiinpistävää, ettei Paavali Ensimmäisessä korinttilaiskirjeessä puhu eronneen miehen uudesta avioliitosta, vaikka hän muuten koko luvussa huomioi sekä miehen että naisen. Paavali myös käyttää eri verbejä puhuessaan miehen ja vaimon avioerosta. Nainen ei saa erota (χωρίζω) miehestään, kun taas mies ei saa jättää (ἀφίημι) vaimoaan.⁴¹ Puhuessaan ei-kristitystä eroamisesta Paavali käyttää samaa jättää-verbiä (ἀφίημι) sekä miehen että naisen kohdalla. Synoptikot sen sijaan käyttävät johdonmukaisesti ἀπολύω-sanaa puhuessaan sekä miehen että naisen erosta. Tästä voisi päätellä, että Paavalille naisen ja miehen avioero on eri asia. Ei-kristityn puolison sekä mies että nainen voivat jättää pysyvästi. Mies voi myös jättää kristityn vaimonsa. Nainen taas ei voi jättää kristittyä puolisoaan, vaan ainoastaan erota tästä. Tämä voi olla syy siihen, miksi Paavali kieltää ainoastaan naisen toisen avioliiton. Fee on sitä mieltä, ettei Paavali käsittele miehen avioeroa niin paljon kuin naisen, koska varsinaisen ongelma olivat nimenomaan avioeron haluavat naiset. Joka tapauksessa Feen mukaan samat ohjeet pätevät niin miehelle kuin naisellekin.⁴²

PLUTARKHOKSEN JA UUDEN TESTAMENTIN VERTAILU

Plutarkhoksen näkemys avioliitosta on positiivinen. Tämä käy ilmi sekä *Neuvoja vastanaineille*- että *Rakkaudesta*-teoksista. Uudessa testamentissa näkemys ei ole yhtä yksiselitteinen, mutta suurin osa teksteistä näyttää suhtautuvan avioliittoon normaalin ihmiselämään kuuluvana osana. Paavali hyväksyy avioliiton, jos henkilö sitä haluaa, vaikkakin ajan lyhyiden takia naimattomuus on parempi. Pastoraalikirjeiden kirjoittajan mukaan nuorten naisten on parempi mennä naimisiin. Efesolaiskirjeen näkemys avioliitosta on erityisen positiivinen: avioliitto käy metaforaksi Kristuksen ja kirkon suhteelle.

Aviopuolison valinta

Aviopuolison valintaan tulkittavissa teksteissä ei kiinnitetä kovin suurta huomiota. Osittain tämä johtuu tekstien luonteesta. Plutarkhoksen *Neuvoja vastanaineille* on nimensä mukaan suunnattu naimisissa olevalle pariskunnalle. Myös Uuden testamentin tekstit keskittyvät jo naimisissa olevien ongelmiin. Teokset antavat kuitenkin muutamia ohjeita aviopuolison valintaan liittyen. Plutarkhoksen *Neuvoja*-teoksessa antamat ohjeet ovat traditionaalisia. Tulevan vaimon ulkonäkö tai varallisuus ei saa vaikuttaa asiaan. Nämä ohjeet olivat yleisiä antiikin muussakin kirjallisuudessa. *Rakkaudesta*-teoksessa Plutarkhos antaa erilaisia ohjeita, mutta tämän teoksen osalta on otettava huomioon sen retoriikka. Paavalin ja Ignatioksen ainoa kriteeri aviopuolison valintaan on sama usko.

Seka-avioliitot

Seka-avioliitot koskevat ohjeet ovat erityisesti kristillisiä. Plutarkhoksella on kuitenkin mielenkiintoinen paralleeli aviopuolisoitten yhteisestä uskosta. Vaimolla pitäisi olla samat jumalat kuin miehellä:

Naisella ei pidä olla omia ystäviä, vaan yhteinen ystäväpiiri miehensä kanssa. Jumalat ovat ensimmäisiä ja suurimpia ystäviä. Niinpä vaimon on soveliaista tuntea vain ne jumalat, joita hänen miehensä palvoo, ja hänen tulee sulkea ovensa oudoilta palvontamenoilta ja vierailta

taikauskoilta (δαιμονία). Naisten salakähmäiset seremoniat eivät saa minkään jumalan suosiota osakseen. (*Neuvoja* 19.)

Sama ihanne yhteisestä uskosta esiintyy myös kristillisissä teksteissä. Paavalin mukaan lesken uuden avioliiton tulisi tapahtua ”Herrassa” eli kristityn puolison kanssa. Myös Ignatioksen mukaan avioliittoa tulisi noudattaa piispan mieltä eli olla kristittyjen välisiä. Apostoliset isät korostavat myös lasten kasvatusta samaan uskoon (1. Clem. 21:8; Polyk. Fil. 4:2).

Plutarkhos puhuu useassa kirjoituksessaan taikauskosta (δαιμονία),⁴³ jota hän pitää erityisesti naisten ongelmana.⁴⁴ Plutarkhoksen mielipide oli yleinen antiikin aikana. Itämaisia kultteja pidettiin vaarallisina ja yhteiskuntarauhaa häiritsevinä. Huoneentauluilla onkin nähty olleen apologeettinen tarkoitus. Kristityt ovat halunneet pyrkiä todistamaan, että he olivat kunnollisia kansalaisia.

Varsinkin Ensimmäisessä Pietarin kirjeessä vaimolle annettavat ohjeet on tarkoitettu torjumaan näkemys kristinuskon vaarallisuudesta. Kun nainen käyttäytyy kulttuurissa yleisesti hyväksytyllä tavalla, kristinuskon vaarattomuus tulee selväksi myös ei-kristitylle aviomiehelle. Käyttäytymällä oikein nainen voi myös onnistua kääntämään miehensä kristinuskoon.

Brownin mukaan Plutarkhoksella esiintyvä samojen jumalien tärkeys puuttuu täysin Ensimmäisestä Pietarin kirjeestä.⁴⁵ Tämä ei pidä paikkaansa, sillä myös Pietarin kirjeessä toivotaan, että puolisoilla olisi sama usko. Kirje on kuitenkin erikoislautuinen siinä, että samaa uskoa ei saavuteta Plutarkhoksen toivomalla tavalla. Naisen ei tule kääntyä miehensä uskoon, vaan tavoitteena on, että mies kääntyy vaimonsa uskoon.

Aviollinen uskottomuus

Plutarkhoksen suhtautuminen miehen uskottomuuteen on kaksijakoinen. Toisaalta hän sanoo, ettei ole oikein tuottaa vaimolle kärsimystä, toisaalta hän ei kuitenkaan suoraan tuomitse uskottomuutta vaan näkee sen johtuvan miehen ”heikkoudesta” eli itsehillinnän puutteesta. Plutarkhos esittää, että uskottomuudessa on kyseessä ihanteen ja todelli-

suuden välinen ristiriita: aviollinen uskollisuus on ihanne, mutta mies ei välttämättä kykene toteuttamaan tätä ihannetta. Plutarkhos kuitenkin tuomitsee kovasanaisesti miehet, jotka eivät kykene kontrolloimaan itseään.

Kristittyjen kirjoittajien asenne aviorikokseen on sen sijaan yksiselitteisen kielteinen. Matteuksen mukaan avioeron voi ottaa ainoastaan vaimon uskottomuuden takia. Matteus ei puhu miesten avioliiton ulkopuolisista suhteista. Paavali mainitsee ohimennen vaimon aviorikoksen Roomalaiskirjeessä, mutta muuten hän puhuu miehen suhteista muihin naisiin Ensimmäisessä tessalonikalaiskirjeessä ja Ensimmäisessä korinttilaiskirjeessä. Toisin kuin Plutarkhos, jonka mukaan aviomiehen suhteet toisiin naisiin aiheuttavat kärsimystä vaimolle, Uuden testamentin kirjoittajat eivät kiinnitä huomiota puolison tunteisiin, vaan joko yhteisön saastumiseen (1. Kor.) tai toiselle miehelle aiheutettuun vahinkoon (1. Tess.).

Kuulan mukaan perinteinen antiikin näkemys tarjosi miehelle suuremmat vapaudet avioliiton ulkopuoliseen seksiin. Kristityt olisivat kehittäneet ”aviouuskollisuuden uuden määritelmän” vaatimalla molemminpuolista uskollisuutta.⁴⁶ Antiikin miehillä oli toki suuremmat vapaudet kuin naisilla, mutta myös antiikin filosofit vaativat molemminpuolista uskollisuutta, niin stoalaiset Musonius ja Epiktetos kuin Plutarkhoskin.⁴⁷ Kyseessä ei siis ollut mikään

41 Ero ei käy ilmi vuoden 1992 raamatunsuomennoksesta.

42 Fee 1984, 296.

43 Sana esiintyy Uudessa testamentissa ainoastaan kohdassa Ap. t. 25:19, jossa se on neutraalissa merkityksessä tarkoittaen uskontoa.

44 Muun muassa *Neuvoja* 19; *Lohdutuskirje vaimolleni* 1; *Rakkaudesta* 13. Plutarkhos viittaa vieraisiin kultteihin myös kohdissa *Neuvoja* 45 ja 48.

45 Brown 2004, 400.

46 Kuula 2002, 150.

47 Myös Vernerin (1983, 37–38) mukaan miehen uskottomuutta ei enää Uuden testamentin aikoihin hyväksytty. Vernerin esimerkkinä esittämässä avioliittosopimuksessa (P. Giess. 2) tosin kielletään aviomieheltä ainoastaan jalkavaimot ja poikarakastajat, ei esimerkiksi prostituoituja. Nämä olivat henkilöitä, joiden kanssa mies oli pidemmässä suhteessa ja jotka kilpailivat vaimon kanssa. Jalkavaimo saattoi myös synnyttää miehelle lapsia, jotka kilpailisivat laillisten lasten kanssa.

”uusi” kristittyjen keksintö. Uutta oli ainoastaan kristittyjen ehdoton vaatimus uskollisuudesta avioliitossa ja sen perusteleminen teologisesti. Paavalin mukaan prostituoituun yhtyvä saastuttaa ruumiinsa, joka on Pyhän Hengen temppeli, ja sitä kautta myös koko seurakuntayhteisön. Uskonveljensä vaimoon yhtyvä taas saa osakseen Herran koston (1. Tess. 4:6).

Avioero

Sekä Plutarkhos että Uusi testamentti suhtautuvat periaatteessa kielteisesti avioeroon. Kuitenkin Plutarkhos näyttää antavan miehelle helpommin oikeuden avioeroon kuin naiselle. Plutarkhos tuomitsee naisten aloitteen avioeroon useissa kohdissa. Miesten avioerosta hän ei puhu niin usein. Uusi testamentti suhtautuu avioeroon kauttaaltaan kielteisesti. Aviopari on yhtä lihaa, Jumalan yhteen tarkoittama pari, eikä sitä liittoa saa kumota. Käytännössä Jeesuksen ehdotonta avioerokieltoa on kuitenkin jouduttu lieventämään. Matteuksen mukaan avioero on sallittua vaimon uskottomuuden vuoksi. Paavali ei erittele syitä, milloin avioero on sallittu kristittyjen puolisoiden välillä. Seka-avioliittojen purkamisen Paavali hyväksyy, jos ei-kristitty puoliso sitä haluaa.

Sekä Plutarkhos että Uusi testamentti antavat syyksi avioeron kieltoon sen, että aviopari on yhdistynyt yhdeksi kokonaisuudeksi. Plutarkhos puhuu täydellisestä sulautumisesta, Uudessa testamentissa vedotaan Ensimmäisen Mooseksen kirjan opetukseen (1. Moos. 2:24), jossa miehen ja vaimon sanotaan tulevan yhdeksi lihaksi. Sekä Plutarkhos että Paavali käsittelevät naisen avioeroa enemmän kuin miehen. Tämä johtuneen siitä, että niin Plutarkhokselle kuin Paavalillekin naisten avioero oli suurempi ongelma.

KIRJALLISUUS

ALBRIGHT, WILLIAM F. & MANN, C. S.

1984 *Matthew: Introduction, Translation, and Notes*. The Anchor Bible 26. New York: Doubleday.

APOSTOLISET ISÄT

1989 *Apostoliset isät*. Suom. Heikki Koskenniemi. STKSJ 163. Helsinki.

ASIKAINEN, SUSANNA

2008 *Rauhallisen yhteiselämän ohjeet: Avioliitto ja puolisoiden roolit Plutarkhoksella ja Uuden testamentin ajan kristillisessä kirjallisuudessa*. Uuden testamentin eksegetiikan pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto.

BARRETT, C. K.

1973 *A Commentary on the First Epistle to the Corinthians*. Black's New Testament Commentaries 7. London: Adam & Charles Black.

BARROW, REGINALD H.

1967 *Plutarch and His Times*. London: Chatto & Windus.

BETZ, HANS DIETER

1978 "Introduction". *Plutarch's Ethical Writings and Early Christian Literature*. Ed. Hans Dieter Betz. *Studia ad corpus Hellenisticum Novi Testamenti* 4. Leiden: Brill, 1–10.

BROWN, JEANNINE K.

2004 "Silent Wives, Verbal Believers: Ethical and Hermeneutical Considerations in 1 Peter 3:1–6 and Its Context". *Word & World* 24, 395–403.

BRUCE, F. F.

1971 *1 and 2 Corinthians*. New Century Bible. London: Oliphants.

FEE, GORDON D.

1984 *The First Epistle to the Corinthians*. The New International Commentary on the New Testament. Grand Rapids, MI: Eerdmans.

FITZMYER, JOSEPH A.

1985 *The Gospel According to Luke (X–XXIV): Introduction, Translation, and Notes*. The Anchor Bible 28A. New York, NY: Doubleday.

FOUCAULT, MICHEL

1998 *Seksuaalisuuden historia: tiedontahto, nautintojen käyttö, huoli itsestä*. Suom. Kaisa Sivenius. Helsinki: Gaudeamus.

GOESSLER, LISETTE

1962 *Plutarchs Gedanken über die Ehe*. Diss. Zürich.

1999 "Advice to the Bride and Groom: Plutarch Gives a Detailed Account of His Views on Marriage". *Plutarch's Advice to the Bride and Groom and A Consolation to His Wife*. Ed. Sarah B. Pomeroy. New York: Oxford University Press, 97–115.

GORDON, J. DORCAS

1997 *Sister or Wife? 1 Corinthians 7 and Cultural Anthropology*. *Journal for the Study of the New Testament*

- Supplement Series 149. Sheffield: Sheffield Academic Press.
- HARRIES, JILL
- 1998 "The Cube and the Square". *When Men Were Men: Masculinity, Power, and Identity in Classical Antiquity*. Ed. Lin Foxhall & J. B. Salmon. New York: Routledge, 184–194.
- JUST, ROGER
- 1989 *Women in Athenian Law and Life*. London: Routledge.
- KELLY, J. N. D.
- 1969 *A Commentary on the Epistles of Peter and of Jude*. Black's New Testament Commentaries 17. London: Adam & Charles Black.
- KUULA, KARI
- 2002 *Nainen uudessa uskossa: Uuden testamentin naiskuvia*. Helsinki: Kirjapaja.
- MACDONALD, MARGARET Y.
- 2004 "Women Holy in Body and Spirit: The Social Setting of 1 Corinthians 7". *Christianity at Corinth: The Quest for the Pauline Church*. Ed. Edward Adams & David G. Horrell. Louisville, KY: Westminster John Knox Press, 161–172.
- MOLARI, MAILI
- 1996 *Naisen asema perheessä Paavalin mukaan: tutkimus luvusta 1. Kor. 7. Uuden testamentin eksegetiikan lisensiaatintutkimus*. Helsinki: Teologinen tiedekunta.
- NIKOLAIDIS, ANASTASIOS G.
- 1997 "Plutarch on Women and Marriage". *Wiener Studien* 110, 27–88.
- OSIEK, CAROLYN & BALCH, DAVID L.
- 1997 *Families in the New Testament World: Households and House Churches*. Louisville, KY: Westminster John Knox Press.
- OSIEK, CAROLYN & MACDONALD, MARGARET Y.
- 2006 *A Woman's Place: House Churches in Earliest Christianity*. Minneapolis, MN: Fortress Press.
- PLUTARKHOS
- 1955 *Kuuluisien miesten elämäkertoja*. Suom. Kalle Suuronen. Porvoo: WSOY.
- 2005 *Hellien tunteiden kirja*. Sisältää teokset *Neuvoja vastanaineille*, *Sisarrakkaudesta*, *Kiintymys jälkeläisiin ja Rakkaudesta*. Suom. ja selityksin varustaneet Erkki Sironen & Sampo Vesterinen, jälkisanat Erkki Sironen. Helsinki: Tammi.
- POMEROY, SARAH B.
- 1999 "Reflections on Plutarch, *Advice to the Bride and Groom*: Something Old, Something New, Something Borrowed". *Plutarch's Advice to the Bride and Groom and A Consolation to His Wife*. Ed. Sarah B. Pomeroy. New York, NY: Oxford University Press, 33–58.
- ROBERTSON, ARCHIBALD T. & PLUMMER, ALFRED
- 1999 *A Critical and Exegetical Commentary on the First Epistle of St. Paul to the Corinthians*. The International Critical Commentary on the Holy Scriptures of the Old and New Testament. Edinburgh: T & T Clark.
- YARBROUGH, O. LARRY
- 1985 *Not Like the Gentiles: Marriage Rules in the Letters of Paul*. Society of Biblical Literature Dissertation series 80. Atlanta, GA: Scholars Press.
- VERNER, DAVID C.
- 1983 *The Household of God: The Social World of the Pastoral Epistles*. Society of Biblical Literature Dissertation series 71. Chico, CA: Scholars Press.
- WICKER, KATHLEEN O'BRIEN
- 1975 "First Century Marriage Ethics: A Comparative Study of the Household Codes and Plutarch's Conjugal Precepts". *No Famine in the Land: Studies in Honor of John L. McKenzie*. Ed. James W. Flanagan & Anita Weisbrod Robinson. Missoula, MT: Scholars Press, 141–153.
- WITHERINGTON, BEN III
- 1989 *Women in the Earliest Churches*. Society for New Testament Studies Monograph Series 59. Cambridge: Cambridge University Press.